

การบัญชีการเงินเบื้องต้น

หนังสือการบัญชีการเงินเบื้องต้นประกอบด้วยเนื้อหาพร้อมตัวอย่างและบทฝึกหัดที่ครอบคลุมถึงแนวคิดพื้นฐานของการบัญชี ประโยชน์ของข้อมูลทางการบัญชี การอ่านงบการเงินของกิจการให้บริการ ซื้อขายสินค้าและผลิตสินค้า การวิเคราะห์งบการเงินเบื้องต้น กระบวนการทางการบัญชี การอ่านและวิเคราะห์งบกระแสเงินสด ภาษีธุรกิจเบื้องต้น การใช้สารสนเทศทางการบัญชีเพื่อการวางแผน ควบคุม และตัดสินใจ ซึ่งเหมาะกับนิสิตนักศึกษาทั้งระดับปริญญาตรีและปริญญาโทที่สนใจเรียนรู้เกี่ยวกับงบการเงินของธุรกิจในฐานะที่เป็นผู้ใช้ประโยชน์จากงบการเงิน

จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้มีดังนี้

1. อธิบายกระบวนการบัญชีและการเงินในมุมมองของผู้ใช้ประโยชน์จากงบการเงินโดยไม่ได้เน้นที่ “เดบิต” กับ “เครดิต”
2. มีเนื้อหาเกี่ยวกับการนำข้อมูลทางการเงินไปใช้ในการตัดสินใจทางธุรกิจ



จัดพิมพ์โดย
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทร. 0-2218-3269-70
โทรสาร 0-2218-3547
e-mail: cupress@chula.ac.th
www.cupress.chula.ac.th
สรรคุณค่าวิชาการ สู่สังคม
Knowledge to All



กระบวนการผลิตหนังสือเล่มนี้ช่วยลดโลกร้อน
ด้วยการชดเชยปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก 100%
0.98 kg CO₂ eq./เล่ม



cupress.chula.ac.th

การบัญชีการเงินเบื้องต้น...4
ISBN 978-974-03-4005-8



C112
2130300 320.00 บาท

การบัญชีการเงินเบื้องต้น

พงศ์พรต วัตรภรณ์
วชิระ บุญยบุตร
ประภากรณ เกียรติกุลวัฒนา

สพจ.
2223/4

การบัญชีการเงินเบื้องต้น

พิมพ์ครั้งที่ 4 (ฉบับปรับปรุง)



การบัญชีการเงินเบื้องต้น

การบัญชีการเงินเบื้องต้น

พงศ์พรต ฉัตรารณ
วชิระ บุญยเนตร
แพร กิระสุนทรพงษ์
ประภาภรณ์ เกียรติกุลวัฒนา

 **สำนักพิมพ์**
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2564

320.-

การบัญชีการเงินเบื้องต้น / พงศ์พรต ฉัตรารณ ... [และคนอื่นๆ]

1. การบัญชี. 2. งบการเงิน. I. พงศ์พรต ฉัตรารณ.

657.3

ISBN 978-974-03-4005-8

สพจ. 2223/4



assคณคำวิชาการ ผู้สังคม
Knowledge to All
www.cupress.chula.ac.th

สิทธิในการผลิตและพิมพ์หนังสือเล่มนี้เป็นของสำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแต่ผู้เดียว
การผลิตและการลอกเลียนหนังสือเล่มนี้ไม่ว่ารูปแบบใดทั้งสิ้น
ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากสำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 1,500 เล่ม พ.ศ. 2561

พิมพ์ครั้งที่ 2 จำนวน 1,000 เล่ม พ.ศ. 2561

พิมพ์ครั้งที่ 3 จำนวน 1,000 เล่ม พ.ศ. 2562

พิมพ์ครั้งที่ 4 จำนวน 1,200 เล่ม พ.ศ. 2564 (ฉบับปรับปรุง)

ผู้จัดทำนาย ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

สาขา

ศาลาพระเกี้ยว โทร. 0-2218-7000-3 โทรสาร 0-2255-4441

สยามสแควร์ โทร. 0-2218-9881-2 โทรสาร 0-2254-9495

ม.นเรศวร จ.พิษณุโลก โทร. 0-5526-0162-4 โทรสาร 0-5526-0165

ม.เทคโนโลยีสุรนารี จ.นครราชสีมา โทร. 0-4421-6131-4 โทรสาร 0-4421-6135

ม.บูรพา จ.ชลบุรี โทร. 0-3839-4855-9 โทรสาร 0-3839-3239

โรงเรียนนายร้อย จปร. จ.นครนายก โทร. 0-3739-3023 โทรสาร 0-3739-3023

ม.พะเยา จ.พะเยา โทร. 0-5446-6799-800 โทรสาร 0-5446-6798

จัตุรัสจามจุรี (CHAMCHURI SQUARE) ชั้น 4 โทร. 0-2160-5301-2 โทรสาร 0-2160-5304

หัวหมาก โทร. 0-2374-1378 โทรสาร 0-2374-1377

ม.เทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จ.นครราชสีมา โทร. 0-4492-2662-3

โทรสาร 0-4492-2664

Call Center (จัดส่งทั่วประเทศ) โทร. 0-2255-4433 <http://www.chulabook.com>

และเครือข่าย

ร้านค้า หนังสือเข้าชั้นเรียน ติดต่อแผนกขายส่ง สาขาหัวหมาก โทร. 0-2374-1375-6 โทรสาร 0-2374-1375

กองบรรณาธิการ : ทศนีย์ ผิวขำ

ออกแบบปก : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ออกแบบรูปเล่ม : อังสนา ชิตรัตน์

พิมพ์ที่ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [CUB6312-001]

โทร. 0-2218-3562-3 โทรสาร 0-2218-3547 www.cupress.chula.ac.th

คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ 4

หนังสือ “การบัญชีการเงินเบื้องต้น” เรียบเรียงขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาด้านการบัญชี การเงินสำหรับนิสิตในหลักสูตรระดับปริญญาตรีนอกคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี คือ วิชา 2601-111 การบัญชีธุรกิจ ซึ่งเป็นรายวิชาศึกษาทั่วไป หมวดสังคมศาสตร์ สำหรับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และวิชา 2601-112 การบัญชีการเงินเบื้องต้น ซึ่งเป็นวิชาที่เปิดสำหรับนิสิตคณะเศรษฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ และสำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร เพื่อได้เรียนรู้เกี่ยวกับงบการเงินของธุรกิจในภาพรวมโดยไม่ต้องใช้เดบิตหรือเครดิต รวมถึงการนำข้อมูลจากงบการเงินไปใช้ในการบริหารจัดการ หนังสือนี้ยังมีประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับงบการเงินของธุรกิจ รวมถึงผู้ที่ศึกษาในหลักสูตรปริญญาโทด้านบริหารธุรกิจอีกด้วย สำหรับการพิมพ์ครั้งที่ 4 นี้ ได้มีการปรับปรุงเนื้อหาตามมาตรฐานการบัญชีและมาตรฐานการรายงานทางการเงิน (ปรับปรุง พ.ศ. 2562)

วิชาการบัญชีธุรกิจและวิชาการบัญชีการเงินเบื้องต้นมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและสามารถอธิบายรายการต่าง ๆ ในงบการเงิน รวมถึงการนำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารธุรกิจ เนื้อหารายวิชาการบัญชีธุรกิจประกอบด้วย “รูปแบบและประเภทของธุรกิจ ความหมายและประโยชน์ของการบัญชี รายงานการเงินและองค์ประกอบ การวิเคราะห์รายการทางธุรกิจ กระบวนการทางบัญชีและงบการเงินของธุรกิจ ให้บริการ ซื้อขายสินค้าและผลิตสินค้า ภาษีธุรกิจเบื้องต้น การวิเคราะห์รายงานการเงิน การใช้ข้อมูลทางการบัญชีเพื่อการจัดการ” ส่วนเนื้อหารายวิชาการบัญชีการเงินเบื้องต้นประกอบด้วย “ประเภทของธุรกิจ แนวคิดพื้นฐานของการบัญชี ประโยชน์ของข้อมูลทางการบัญชี การอ่านงบการเงินของกิจการให้บริการ ซื้อขายสินค้า และผลิตสินค้า การวิเคราะห์งบการเงินเบื้องต้น กระบวนการทางการบัญชี การอ่านและวิเคราะห์งบกระแสเงินสด ภาษีธุรกิจเบื้องต้น การใช้สารสนเทศทางการบัญชีเพื่อการวางแผน ควบคุมและตัดสินใจ”

คณะผู้เรียบเรียงขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ความเข้าใจ ด้านการบัญชีจนทำให้ผู้เรียบเรียงได้ถ่ายทอดมาเป็นหนังสือเล่มนี้ได้ คณะผู้เรียบเรียงขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ดวงสมร อรพินท์ อาจารย์พรธนา ศักดิ์ชื่นยศ และอาจารย์ที่ใช้หนังสือเล่มนี้ประกอบการเรียนการสอน ที่ช่วยให้ข้อเสนอแนะและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ที่ช่วยให้หนังสือเล่มนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น สำหรับข้อผิดพลาดในหนังสือเล่มนี้ คณะผู้เรียบเรียงขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี หากผู้อ่านหนังสือเล่มนี้มีข้อเสนอแนะใด ๆ โปรดอีเมลแจ้งที่ pongprot@cbs.chula.ac.th จักเป็นพระคุณยิ่ง

พงศ์พรต ฉัตรภรณ์

วชิระ บุญยเนตร

แพร กิระสุนทรพงษ์

ประภาภรณ์ เกียรติกุลวัฒนา

มกราคม 2564

สารบัญ

บทที่ 1	แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการบัญชี	1
	1. ประวัติศาสตร์และความหมายของการบัญชี	1
	2. หน่วยงานกำกับดูแลด้านการรายงานทางการเงิน	2
	3. รูปแบบของธุรกิจ	4
	4. ประเภทของธุรกิจ	5
	5. ผู้ใช้งบการเงิน	6
	6. กรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน	7
	7. หลักเกณฑ์ในการรายงานทางการเงิน	10
	8. สรุป	13
บทที่ 2	สมการบัญชีและงบการเงิน	15
	1. สมการบัญชี	15
	2. สินทรัพย์	16
	3. หนี้สิน	18
	4. ส่วนของเจ้าของ	19
	5. งบการเงิน	23
	6. สรุป	29
	ภาคผนวกบทที่ 2	30
	ก. การรับรู้รายการ	30
	ข. การวัดมูลค่ารายการ	30
บทที่ 3	การวิเคราะห์รายการค้า	33
	1. รายการค้า	33
	2. ตัวอย่างการวิเคราะห์รายการค้า	34
	3. สรุป	45
	ภาคผนวกบทที่ 3	46
	การรับรู้รายได้	46

บทที่ 4	งบกำไรขาดทุนและงบแสดงฐานะการเงิน	49
	1. งบกำไรขาดทุน	49
	2. งบแสดงการเปลี่ยนแปลงส่วนของผู้ถือหุ้น	52
	3. งบแสดงฐานะการเงิน	53
	4. สรุป	56
	ภาคผนวกบทที่ 4	57
	ก. เดบิตและเครดิต	57
	ข. ผังบัญชี	60
	ค. สมุดบัญชี	62
	ง. ตัวอย่างการบันทึกบัญชี	64
	จ. งบทดลอง	74
	ฉ. รายการปิดบัญชี	76
	ช. ตัวอย่างบัญชีแยกประเภทแบบแสดงยอดคงเหลือ	77
	ซ. สรุปกระบวนการบันทึกบัญชี	77
บทที่ 5	รายการปรับปรุง	79
	1. เกณฑ์คงค้างและเกณฑ์เงินสด	80
	2. ประเภทของรายการปรับปรุง	82
	3. การแสดงรายการปรับปรุงในงบการเงิน	102
	4. สรุปรายการปรับปรุงและผลกระทบต่องบการเงิน	104
บทที่ 6	งบการเงินของธุรกิจซื้อขายสินค้า	107
	1. การดำเนินงานของธุรกิจซื้อขายสินค้า	107
	2. วงจรการดำเนินงานของธุรกิจซื้อขายสินค้า	108
	3. การซื้อสินค้า	110
	4. ต้นทุนในการซื้อสินค้า	115
	5. การขายสินค้า	116
	6. ต้นทุนขายและกำไรขั้นต้น	117
	7. งบการเงิน	119
	8. งบกำไรขาดทุน	120
	9. สรุป	122

บทที่ 7	งบการเงินของธุรกิจผลิตสินค้า	123
	1. ประเภทของธุรกิจ	123
	2. สินค้าคงเหลือ	124
	3. การจัดประเภทต้นทุน	124
	4. วงจรการผลิต	126
	5. ข้อบัญชีที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้า	127
	6. การแสดงรายการในงบการเงิน	128
	7. ตัวอย่างการรายงานงบการเงินสำหรับธุรกิจผลิตสินค้า	132
	8. สรุป	136
บทที่ 8	สินทรัพย์	137
	1. เงินสดและรายการเทียบเท่าเงินสด	138
	2. ลูกหนี้การค้าและตัวเงินรับ	141
	3. สินค้าคงเหลือ	148
	4. ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์	156
	5. สินทรัพย์ไม่มีตัวตน	168
	6. การด้อยค่าของสินทรัพย์	173
	7. สรุป	177
บทที่ 9	หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น	179
	1. หนี้สิน	179
	2. ส่วนของผู้ถือหุ้น	187
	3. สรุป	191
บทที่ 10	ภาษีธุรกิจ	193
	1. ความหมายของภาษีอากร	193
	2. โครงสร้างของกฎหมายภาษีอากร	194
	3. ประเภทของภาษีเงินได้	194
	4. ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	195
	5. ภาษีเงินได้นิติบุคคล	200
	6. ภาษีมูลค่าเพิ่ม	206
	7. สรุป	213

บทที่ 11	งบกระแสเงินสด	215
	1. การจำแนกประเภทกิจกรรม	216
	2. ดอกเบี้ย เงินปันผล และภาษี	218
	3. รูปแบบของงบกระแสเงินสด	219
	4. กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน	221
	5. วิธีทางอ้อม	224
	6. ตัวอย่างการจัดทำงบกระแสเงินสด	227
	7. กระแสเงินสดอิสระ	233
	8. ประโยชน์ของงบกระแสเงินสด	233
	9. สรุป	234
บทที่ 12	การวิเคราะห์งบการเงิน	235
	1. พื้นฐานการเปรียบเทียบข้อมูลทางการเงิน	235
	2. วัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์งบการเงิน	236
	3. ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์	236
	4. การเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์งบการเงิน	237
	5. เทคนิคการวิเคราะห์	238
	6. การวิเคราะห์ตามแนวนอน	238
	7. การวิเคราะห์ตามแนวตั้ง	243
	8. การวิเคราะห์แนวนอน	247
	9. การวิเคราะห์งบการเงินแบบอัตราส่วน	249
	10. สรุป	264
บทที่ 13	การจำแนกประเภทต้นทุนและกำไรส่วนเกิน	267
	1. ต้นทุนผันแปรหรือต้นทุนแปรได้	268
	2. ต้นทุนคงที่	270
	3. ต้นทุนกึ่งผันแปร	272
	4. ต้นทุนกึ่งคงที่หรือต้นทุนตามขั้นกิจกรรม	275
	5. สรุปลักษณะสำคัญของต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่	277
	6. การจัดทำงบกำไรขาดทุนด้วยรูปแบบกำไรส่วนเกิน	278
	7. สรุป	286

บทที่ 14	การใช้ข้อมูลทางการบัญชีเพื่อการบริหาร	287
	1. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ	287
	2. การผลิตเองหรือซื้อ	289
	3. คำสั่งซื้อพิเศษ	291
	4. การยกเลิกหรือผลิตต่อ	293
	5. สรุป	297
บทฝึกหัด		299
บรรณานุกรม		315
ดัชนี		317
ประวัติผู้เรียบเรียง		321

1 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการบัญชี



1. ประวัติศาสตร์และความหมายของการบัญชี

ราว ค.ศ. 1300 ประเทศอิตาลีได้มีการพัฒนาการค้าและการพาณิชย์ให้เจริญรุ่งเรือง จึงเกิดแนวคิดเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลทางการค้าอย่างถูกต้องเที่ยงตรง พ่อค้าชาวอิตาลีเริ่มนำระบบตัวเลขอารบิกมาใช้ในการจดบันทึกรายการค้าต่าง ๆ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่จะก่อให้เกิดการบันทึกบัญชีตามระบบบัญชีคู่ ต่อมาใน ค.ศ. 1494 นักบวชชาวอิตาลีนามว่า “Fra Luca Pacioli” ได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งคือ “Summa de Arithmetica Geometria Proportioni et Proportionalita” ซึ่งมีบทหนึ่งกล่าวถึงระบบบัญชีคู่ (Double-Entry Bookkeeping) ซึ่งได้มาจากการรวบรวมแนวคิดและการปฏิบัติทางการค้าที่เกิดขึ้นหลาย ๆ ปีก่อนหน้านั้น ระบบบัญชีคู่จะช่วยให้ธุรกิจสามารถบันทึกข้อมูลรายการค้าขายต่าง ๆ และสามารถนำไปจัดทำเป็นรายงานทางการเงินในที่สุดได้

การบัญชีถือเป็นภาษาในการดำเนินธุรกิจ (Language of Business) และเป็นกระบวนการในการเก็บรวบรวมและการรายงานข้อมูลทางการเงินที่เกิดขึ้นของกิจการ American Institute of Certified Public Accountants (AICPA) ได้ให้ความหมายของการบัญชีว่า “การบัญชีเป็นศิลปะของการจดบันทึก การจัดหมวดหมู่ การสรุปเหตุการณ์ และรายการทางการเงินที่มีนัยสำคัญในรูปหน่วยเงินตรา รวมถึงการวิเคราะห์ผลจากเหตุการณ์และรายงานทางการเงินที่เกิดขึ้นด้วย” ขั้นตอนของการบัญชีจึงประกอบด้วยกิจกรรม 3 กิจกรรม ตั้งแต่ “การระบุ” เหตุการณ์ทางธุรกิจหรือเหตุการณ์การเงินของกิจการที่เกิดขึ้นแล้ว ตามด้วย “การบันทึกบัญชี” ที่เกิดขึ้นแล้วนั้นตามลำดับเวลาของการเกิดอย่างมีระบบ รวมถึงการจัด

หมวดหมู่ของรายการและการสรุปตัวเลขยอดรวมของแต่ละหมวดหมู่ และสุดท้ายคือ “การติดต่อสื่อสาร” ซึ่งเป็นการนำผลสรุปของตัวเลขในแต่ละหมวดหมู่มาจัดทำเป็นรายงานเสนอผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการวิเคราะห์ และการตีความหมายของรายงานให้กับผู้ใช้รายงานนั้น

ผลผลิตหลักของการบัญชีคือ งบการเงินนั้นจะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของนักลงทุน งานวิจัยโดย Davern, et al. (2019) เกี่ยวกับประโยชน์จากการใช้รายงานทางการเงินประจำปี ตั้งแต่ ค.ศ. 1992-2015 (พ.ศ. 2535-2558) โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นบริษัทในออสเตรเลียพบว่าข้อมูลในงบการเงิน โดยเฉพาะกำไรสุทธิ ส่วนของผู้ถือหุ้น และกระแสเงินสดจากการดำเนินงานมีเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจลงทุนของนักลงทุน (Value Relevance) นอกจากนี้มีการสัมภาษณ์นักลงทุนถึงวิธีการและเหตุผลในการใช้ ข้อมูลรายงานทางการเงิน พบว่างบการเงินทุกงบมีความสำคัญต่อการตัดสินใจของนักลงทุนเท่า ๆ กัน สำหรับในประเทศไทยนั้น Acaranupong (2017) ได้ทำการศึกษาบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่ม SET 100 ระหว่าง พ.ศ. 2554-2558 พบว่ากำไรสุทธิทางบัญชี มูลค่าส่วนของผู้ถือหุ้น และกระแสเงินสดจากการดำเนินงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับราคาหลักทรัพย์ โดยกำไรสุทธิทางบัญชีมีความเกี่ยวข้องในการตัดสินใจลงทุนมากที่สุด จึงสามารถกล่าวได้ว่าข้อมูลทางบัญชีมีคุณค่าต่อการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ นอกจากนี้ งานวิจัยด้านการบัญชีในอดีตยังแสดงให้เห็นว่าข้อมูลจากงบการเงินโดยเฉพาะ กำไรสุทธินั้น มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจลงทุนของทั้งผู้ถือหุ้นและนักลงทุนด้วย (Ball and Brown, 1968 และ Beaver, 1968)



2. หน่วยงานกำกับดูแลด้านการรายงานทางการเงิน

ในประเทศไทย สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ (Federation of Accounting Professions under the Royal Patronage of His Majesty the King) เป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลการรายงานทางการเงินและการจัดทำงบการเงินของกิจการต่าง ๆ โดยสภาวิชาชีพบัญชีฯ นั้น ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติวิชาชีพบัญชี พ.ศ. 2547 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา มีนายกสภาวิชาชีพบัญชีเป็นผู้บริหารซึ่งประกอบด้วยกรรมการ 5 คน (เลขาธิการ นายทะเบียน เภรญาณิก ประชาสัมพันธ์ และพัฒนาวิชาชีพ) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ประธานคณะกรรมการวิชาชีพบัญชี 6 ด้าน (ด้านการทำบัญชี ด้านการสอบบัญชี ด้านการบัญชีบริหาร ด้านการวางระบบบัญชี ด้านการบัญชีภาษีอากร และด้านการศึกษาและเทคโนโลยีการบัญชี) ประธานคณะกรรมการกำหนดมาตรฐานการบัญชี และประธานคณะกรรมการจรรยาบรรณ สภาวิชาชีพบัญชีฯ มีวิสัยทัศน์ “เป็นองค์กรชั้นนำในภูมิภาคเพื่อพัฒนาผู้ประกอบการวิชาชีพบัญชีให้เป็นมืออาชีพ มีจรรยาบรรณเพื่อให้บริการและพร้อมรับการแข่งขันในระดับสากล”

นอกจากนี้ยังมีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (The Stock Exchange of Thailand) ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2517 มีหน้าที่ด้านการส่งเสริมการออมและการระดมเงินทุนระยะยาวเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ และเป็นศูนย์กลางในการซื้อขายหลักทรัพย์และให้บริการที่เกี่ยวข้องโดยไม่นำผลกำไรมาแบ่งปันกัน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของกิจการธุรกิจและอุตสาหกรรมภายในประเทศ ด้วยวิสัยทัศน์ที่ว่า “เพิ่มพลังให้ธุรกิจและผู้ลงทุน ด้วยความโดดเด่นในการตอบสนองโอกาสทางการเงิน”

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (The Security and Exchange Commission) เป็นหน่วยงานของรัฐจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2535 โดยพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มีหน้าที่กำกับและพัฒนาลาดทุนของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพ ยุติธรรม โปร่งใส และน่าเชื่อถือ โดยมีบทบาทในการกำกับดูแลและคุ้มครองผู้ลงทุน และการพัฒนาตลาดทุน

สำหรับธนาคารและสถาบันการเงินนั้น มีหน่วยงานกำกับดูแลการรายงานทางการเงินคือธนาคารแห่งประเทศไทย (Bank of Thailand) จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2485 โดยมีบทบาทหน้าที่ในการกำกับ ตรวจสอบ วิเคราะห์ฐานะการเงินและการดำเนินงาน ตลอดจนการบริหารความเสี่ยงของสถาบันการเงินเพื่อให้มีเสถียรภาพ

ส่วนบริษัทประกันชีวิตและประกันภัยนั้น มีหน่วยงานกำกับดูแลการรายงานทางการเงินคือ สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (Office of Insurance Commission) ซึ่งเดิมเป็นกรมการประกันภัยในสังกัดกระทรวงพาณิชย์ ต่อมา พ.ศ. 2550 เปลี่ยนสถานะภาพเป็นองค์กรอิสระ ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ โดยมีการกิจหลักในการกำกับและพัฒนารูฏกิจประกันภัยให้เข้มแข็งมั่นคง เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ รวมทั้งการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของประชาชนด้านการประกันภัย

หน่วยงานกำกับดูแลด้านการรายงานทางการเงินในต่างประเทศมี 2 หน่วยงานหลัก คือ Financial Accounting Standard Board (FASB) ตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2516 ที่เมือง Norwalk รัฐ Connecticut สหรัฐอเมริกา เป็นหน่วยงานเอกชนที่เป็นอิสระและไม่แสวงหากำไร มีหน้าที่ในการออกมาตรฐานการบัญชีและการรายงานสำหรับบริษัทมหาชนและบริษัทเอกชน และหน่วยงานที่ไม่แสวงหากำไรของสหรัฐอเมริกาให้เป็นไปตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป (Generally Accepted Accounting Principles: GAAP) และยังมีอีกหน่วยงานหนึ่งคือ International Accounting Standard Board (IASB) หรือคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ ตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2516 เป็นหน่วยงานที่ไม่แสวงหากำไรและมีการดำเนินงานที่เป็นอิสระ เพื่อตอบสนองความต้องการของสาธารณะโดยส่วนรวม และเป็นหน่วยงานที่ดูแลด้านการ

รายงานทางการเงินระหว่างประเทศให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ เพื่อประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสียทั่วโลก โดยมีสำนักงานอยู่ที่สหราชอาณาจักร คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศออกวิธีปฏิบัติทางการบัญชีเรียกว่ามาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standard-IAS) จนกระทั่งใน พ.ศ. 2545 (ค.ศ. 2002) ได้เปลี่ยนชื่อเป็นมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ (International Financial Reporting Standard-IFRS) เป็นต้นมา ปัจจุบัน การรายงานทางการเงินของประเทศไทยนั้นส่วนใหญ่อ้างอิงตามคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ



3. รูปแบบของธุรกิจ

รูปแบบของธุรกิจที่สำคัญในประเทศไทยปัจจุบันมี 3 รูปแบบ ได้แก่ กิจการเจ้าของคนเดียว ห้างหุ้นส่วน และบริษัท

3.1 กิจการเจ้าของคนเดียว

กิจการเจ้าของคนเดียว (Proprietorship) เป็นธุรกิจขนาดเล็กที่มีเจ้าของเพียง 1 คน โดยที่เจ้าของกิจการทำหน้าที่เป็นผู้จัดการหรือผู้บริหารกิจการนั้นด้วยตนเอง กิจการเจ้าของคนเดียวเป็นรูปแบบของธุรกิจที่ง่ายในการจัดตั้ง เนื่องจากไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาใช้อย่างซับซ้อนนัก กิจการเจ้าของคนเดียวอาจใช้เงินลงทุนในกิจการค่อนข้างน้อย และผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นกำไรหรือขาดทุนจะเป็นของเจ้าของกิจการ รวมทั้งภาระหนี้สินที่เกิดขึ้นจากการดำเนินธุรกิจด้วย กิจการเจ้าของคนเดียวควรจะมีการจัดทำงบการเงินของกิจการแยกต่างหากจากผู้เป็นเจ้าของ

3.2 ห้างหุ้นส่วน

ห้างหุ้นส่วน (Partnership) เป็นกิจการที่มีเจ้าของตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาตกลงร่วมกันที่จะดำเนินกิจการ โดยมีสัญญาระหว่างหุ้นส่วนต่าง ๆ เกี่ยวกับการลงทุนเริ่มแรก ภาระหน้าที่ในการดำเนินธุรกิจ การแบ่งกำไรขาดทุนที่เกิดขึ้น การเลิกห้างหุ้นส่วน ฯลฯ การก่อตั้งห้างหุ้นส่วนนั้นจะจดทะเบียนกับกระทรวงพาณิชย์หรือไม่ก็ได้ ถ้าไม่ได้จดทะเบียน เรียกว่า ห้างหุ้นส่วนสามัญ ซึ่งหุ้นส่วนทุกคนจะต้องร่วมกันรับผิดชอบภาระหนี้สินที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของห้างหุ้นส่วน แต่ถ้ามีการจดทะเบียนกับกระทรวงพาณิชย์แล้ว จะเรียกว่า ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ซึ่งเจ้าหนี้สามารถฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลได้ รวมถึงหุ้นส่วนแต่ละคนหากห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลไม่สามารถชำระหนี้ได้ทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีห้างหุ้นส่วนที่ต้องจดทะเบียนกับกระทรวงพาณิชย์อีกแบบหนึ่งคือ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซึ่งจะมีหุ้นส่วน 2 ประเภทคือ หุ้นส่วนจำกัดซึ่งเป็นหุ้นส่วนที่จำกัดความรับผิดชอบในภาระหนี้สินของห้างหุ้นส่วนเท่ากับจำนวนเงินที่ลงทุนในห้างหุ้นส่วนและไม่สามารถบริหารงานของ

ห้างหุ้นส่วนได้ อีกประเภทหนึ่งคือ หุ้นส่วนไม่จำกัด ซึ่งจะต้องมีอย่างน้อย 1 คน มีหน้าที่บริหารงานของห้างหุ้นส่วน และมีความรับผิดชอบในภาระหนี้สินของห้างหุ้นส่วนโดยไม่จำกัด

3.3 บริษัท

บริษัทเป็นรูปแบบของธุรกิจที่ต้องมีการจดทะเบียนกับกระทรวงพาณิชย์เป็นนิติบุคคลแยกต่างหากจากผู้เป็นเจ้าของ เงินลงทุนในบริษัทจะถูกแบ่งออกเป็นหุ้น หุ้นละเท่ากัน เรียกว่า หุ้นสามัญ ดังนั้น เจ้าของบริษัทจึงเรียกว่าเป็น ผู้ถือหุ้น โดยผู้ถือหุ้นแต่ละคนถูกจำกัดความรับผิดชอบในหนี้สินของบริษัทไม่เกินจำนวนหุ้นที่ตนเองถืออยู่ บริษัทจะมีการจัดประชุมผู้ถือหุ้นเพื่อเลือกผู้ทำหน้าที่เป็นกรรมการบริษัท โดยผู้ถือหุ้นแต่ละคนมีสิทธิลงคะแนนเสียงตามจำนวนหุ้นสามัญที่ตนเองถืออยู่ กรรมการบริษัทจะเป็นผู้บริหารกิจการ

ปัจจุบัน การจัดตั้งบริษัทในประเทศไทยนั้น สามารถจัดตั้งขึ้นได้ตามกฎหมาย 2 ฉบับ คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรียกว่าบริษัทจำกัด ส่วนบริษัทที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัดนั้นเรียกว่าบริษัทมหาชนจำกัด



4. ประเภทของธุรกิจ

ประเภทของธุรกิจสามารถแบ่งตามลักษณะของการดำเนินงานได้ 3 ประเภท ได้แก่ ธุรกิจให้บริการ ธุรกิจซื้อขายสินค้าหรือธุรกิจซื้อมา-ขายไป ธุรกิจผลิตสินค้า

4.1 ธุรกิจให้บริการ

ธุรกิจให้บริการ (Service Company) เป็นธุรกิจที่ดำเนินงานโดยการให้บริการแก่ลูกค้าเป็นหลัก ส่วนใหญ่จะไม่มีสินค้าเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานหลัก เช่น โรงแรม โรงพยาบาล กิจการขนส่ง กิจการเสริมความงามและสปา กิจการสื่อสาร สถานบันเทิง ฯลฯ ธุรกิจให้บริการนี้จะมีรายได้จากการดำเนินงานหลักมาจากค่าบริการลูกค้า

4.2 ธุรกิจซื้อขายสินค้า หรือธุรกิจซื้อมา-ขายไป

ธุรกิจซื้อขายสินค้าหรือธุรกิจซื้อมา-ขายไป (Merchandising Company) เป็นธุรกิจที่ดำเนินงานหลักเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนสินค้านี้ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย โดยที่ผู้ซื้อสินค้าจ่ายเงินค่าสินค้าและได้สินค้าไป ส่วนผู้ขายส่งมอบสินค้าและได้รับเงินจากลูกค้า เช่น ห้างสรรพสินค้า ห้างค้าส่ง ร้านค้าปลีก ฯลฯ รายได้หลักของธุรกิจซื้อขายสินค้าคือ รายได้จากการขายสินค้า ส่วนค่าใช้จ่ายหลักประกอบด้วยต้นทุนขาย (ต้นทุนของสินค้าที่ซื้อมาขาย) ค่าใช้จ่ายในการขาย และค่าใช้จ่ายในการบริหาร

4.3 ธุรกิจผลิตสินค้า

ธุรกิจผลิตสินค้า (Manufacturing Company) เป็นธุรกิจที่ดำเนินงานหลักเกี่ยวกับการแปรรูปวัตถุดิบให้เป็นสินค้าสำเร็จรูปก่อนที่จะขายให้กับลูกค้า ธุรกิจผลิตสินค้าจะซื้อวัตถุดิบจากผู้ขายวัตถุดิบทั่ว ๆ ไป แล้วนำมาแปรรูปโดยใช้แรงงาน รวมทั้งโรงงานและเครื่องจักร ให้กลายเป็นสินค้าสำเร็จรูปก่อนที่จะขายให้กับลูกค้าต่อไป รายได้หลักของธุรกิจผลิตสินค้าคือ รายได้จากการขายสินค้า ส่วนค่าใช้จ่ายหลักประกอบด้วยต้นทุนขาย (ต้นทุนการผลิตสินค้าที่ขายได้ ซึ่งประกอบด้วยค่าวัตถุดิบ ค่าแรง และค่าใช้จ่ายในการผลิต) ค่าใช้จ่ายในการขาย และค่าใช้จ่ายในการบริหาร



5. ผู้ใช้งบการเงิน

บุคคลหลายกลุ่มต้องการใช้ข้อมูลจากงบการเงินในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ เช่น การตัดสินใจลงทุนซื้อหุ้น การตัดสินใจอนุมัติสินเชื่อ ฯลฯ ผู้ใช้งบการเงินของกิจการสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ใช้ภายในกิจการและผู้ใช้นอกกิจการ

5.1 ผู้ใช้ภายในกิจการ

ผู้ใช้ภายในกิจการ (Internal Users) เป็นผู้ใช้งบการเงินที่ทำงานอยู่ภายในกิจการ โดยใช้ข้อมูลจากงบการเงินเพื่อการวางแผน การตัดสินใจ และการดำเนินงานของกิจการ ผู้ใช้ภายในกิจการ ได้แก่ ผู้จัดการใช้ข้อมูลจากงบการเงินเพื่อพิจารณาผลประกอบการของกิจการในงวดบัญชีนั้น ๆ ผู้จัดการฝ่ายการเงินใช้ข้อมูลจากงบการเงินเพื่อพิจารณาความเพียงพอของเงินสดที่ใช้หมุนเวียนในกิจการ พนักงานของกิจการใช้ข้อมูลจากงบการเงินเพื่อพิจารณาว่า กิจการสามารถเพิ่มผลตอบแทนให้พนักงานได้หรือไม่

5.2 ผู้ใช้นอกกิจการ

ผู้ใช้นอกกิจการ (External Users) เป็นผู้ใช้งบการเงินที่ไม่ได้อยู่ในกิจการ โดยใช้ข้อมูลจากงบการเงินเพื่อการตัดสินใจต่าง ๆ ได้แก่ ผู้ถือหุ้นหรือนักลงทุนใช้ข้อมูลจากงบการเงินประกอบการตัดสินใจซื้อขายหุ้น ธนาคารใช้ข้อมูลจากงบการเงินเพื่อประกอบการตัดสินใจอนุมัติสินเชื่อทั้งระยะสั้นและระยะยาว กรมสรรพากรใช้ข้อมูลจากงบการเงินเพื่อจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคล ซึ่งกิจการจะต้องชำระภาษีเงินได้นิติบุคคลภายใน 150 วันนับจากวันที่ในงบการเงิน กระทรวงพาณิชย์ โดยกรมพัฒนาธุรกิจการค้าใช้ข้อมูลจากงบการเงินเพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลระดับประเทศ ซึ่งกิจการจะต้องส่งงบการเงินให้กรมพัฒนาธุรกิจการค้าภายใน 5 เดือนนับจากวันที่ในงบการเงิน



6. กรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน

กรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงินปัจจุบันนี้เป็นไปตาม Conceptual Framework for Financial Reporting (Revised March 2018) โดยมีวัตถุประสงค์ช่วยให้คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีพัฒนามาตรฐานรายงานทางการเงินที่อยู่บนแนวคิดที่สอดคล้องกัน รวมถึงช่วยผู้จัดทำการเงินในการพัฒนานโยบายการบัญชีให้สอดคล้องกันในกรณีที่ไม่มีมาตรฐานใช้กับรายการนั้น ทั้งนี้ กรอบแนวคิดฯ ไม่ได้เป็นมาตรฐานการบัญชีและไม่เหนือกว่ามาตรฐานการบัญชี กรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงินนี้มีวัตถุประสงค์ทั่วไป คือ การให้ข้อมูลทางการเงินเกี่ยวกับกิจการที่เสนอรายงานที่มีประโยชน์ต่อผู้ลงทุน ผู้ให้กู้ยืม หรือเจ้าหนี้อื่นทั้งในปัจจุบันและในอนาคตเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับการให้ทรัพยากรแก่กิจการ ได้แก่ การซื้อขาย หรือถือตราสารทุนและตราสารหนี้ และการให้หรือชำระเงินกู้และสินเชื่อในรูปแบบอื่น

กรอบแนวคิดนี้กำหนดให้กิจการต้องจัดทำการเงินทั้งตามเกณฑ์คงค้าง และเกณฑ์เงินสด **เกณฑ์คงค้าง** (Accrual Basis) เป็นเกณฑ์ที่กิจการต้องบันทึกรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีเมื่อเกิดขึ้น ไม่ว่าจะมีการรับหรือจ่ายเงินสดหรือไม่ก็ตาม หากรายการนั้นกระทบต่อฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของกิจการ ส่วน**เกณฑ์เงินสด** (Cash Basis) นั้น กิจการจะบันทึกรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีเมื่อมีการรับหรือจ่ายเงินสดเท่านั้น

การบัญชีตามเกณฑ์คงค้างแสดงผลกระทบของรายการ เหตุการณ์ และสถานการณ์อื่นต่อฐานะการเงินของกิจการในงบการเงินที่ผลกระทบเหล่านั้นเกิดขึ้น แม้ว่าเงินสดรับและจ่ายที่เป็นผลจากรายการ เหตุการณ์และสถานการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในรอบระยะเวลาที่ต่างกัน ซึ่งสะท้อนอยู่ในรายงานทางการเงิน ได้แก่ งบแสดงฐานะการเงิน งบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ และงบแสดงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของเจ้าของ

การบัญชีตามเกณฑ์เงินสดแสดงข้อมูลเกี่ยวกับกระแสเงินสดระหว่างรอบระยะเวลาการดำเนินงานของกิจการที่เสนอรายงาน ซึ่งช่วยผู้ใช้งบการเงินประเมินความสามารถของกิจการในการสร้างกระแสเงินสดสุทธิในอนาคต โดยแสดงการได้มาของการได้รับเงินสดและการใช้ไปของการจ่ายเงินสด รวมถึงการกู้ยืมและการจ่ายคืนหนี้สิน เงินปันผลหรือการจัดสรรเงินสดอื่นให้ผู้ลงทุน ซึ่งสะท้อนอยู่ในรายงานทางการเงินคือ งบกระแสเงินสด

6.1 ลักษณะเชิงคุณภาพของข้อมูลทางการเงินที่มีประโยชน์

งบการเงินจะมีประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินมากหรือน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของลักษณะเชิงคุณภาพพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและการสื่อความตามจริง

6.1.1 ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ

งบการเงินจะมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Relevance) เมื่อสามารถทำให้ผู้ใช้ตัดสินใจแตกต่างกัน แม้ว่าผู้ใช้งบการเงินบางรายเลือกที่จะไม่ใช้ประโยชน์จากงบการเงินหรือได้รับทราบข้อมูลจากแหล่งอื่นแล้ว ข้อมูลทางการเงินสามารถทำให้การตัดสินใจแตกต่างกันได้ ถ้าข้อมูลมีคุณค่าทางการพยากรณ์ หรือคุณค่าเพื่อยืนยัน หรือทั้ง 2 ลักษณะ

งบการเงินจะมีคุณค่าทางการพยากรณ์ หากสามารถใช้เป็นข้อมูลนำเข้าสู่กระบวนการที่ผู้ใช้ใช้ในการพยากรณ์ผลลัพธ์ในอนาคต นอกจากนี้ งบการเงินจะมีคุณค่าเพื่อยืนยัน ถ้าข้อมูลนั้นให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับ (การยืนยันหรือการเปลี่ยนแปลง) การประเมินในอดีต คุณค่าทางการพยากรณ์และคุณค่าเพื่อยืนยันของงบการเงินมีความสัมพันธ์กัน ข้อมูลที่มีคุณค่าทางการพยากรณ์มักมีคุณค่าเพื่อยืนยันด้วย เช่น ข้อมูลรายได้สำหรับปีปัจจุบันสามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการพยากรณ์รายได้ในปีต่อ ๆ ไป และยังสามารถเปรียบเทียบกับข้อมูลรายได้สำหรับปีปัจจุบันจากการพยากรณ์ที่ทำไว้ในปีก่อน ผลของการเปรียบเทียบสามารถช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินแก้ไขและปรับปรุงกระบวนการต่าง ๆ ที่ใช้ในการพยากรณ์ในอดีต

ในการพิจารณาว่าข้อมูลทางการเงินมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น ต้องพิจารณาประเด็นเกี่ยวกับความมีสาระสำคัญของข้อมูล ซึ่งการละเว้นการแสดงผลที่มีสาระสำคัญอาจมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ใช้งบการเงิน ความมีสาระสำคัญเป็นลักษณะเฉพาะกิจการที่อิงกับลักษณะหรือขนาดของรายการ หรือทั้งลักษณะและขนาดของรายการซึ่งมีความสัมพันธ์กับข้อมูลในบริบทของรายงานทางการเงินของกิจการแต่ละแห่ง

6.1.2 การสื่อความตามจริง

รายงานการเงินเป็นการแสดงปรากฏการณ์เชิงเศรษฐกิจในรูปของข้อความและตัวเลข งบการเงินที่มีประโยชน์ต้องเป็นตัวแทนปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ และต้องสื่อความตามจริง (Faithful Representation) ถึงสาระของสิ่งที่ตั้งใจจะสื่อความ การสื่อความตามจริงประกอบด้วย 3 ลักษณะคือ ความครบถ้วน ความเป็นกลาง และการปราศจากข้อผิดพลาด

ข้อมูลที่ครบถ้วนเป็นข้อมูลทั้งหมดที่จำเป็นสำหรับผู้ใช้ เพื่อให้เข้าใจปรากฏการณ์ที่ต้องการแสดง รวมถึงการให้ความหมายและคำอธิบายที่จำเป็นทั้งหมด

ข้อมูลที่เป็นกลางคือ ข้อมูลที่ปราศจากอคติในการเลือกหรือนำเสนอข้อมูลทางการเงิน ไม่เอนเอียง ไม่มีการให้ความสำคัญ ไม่มีการเน้น หรือไม่มีการยกเลิกการเน้น หรือไม่ถูกตกแต่งในลักษณะอื่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มความเป็นไปได้ที่ผู้ใช้จะพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจข้อมูลทางการเงิน

ข้อมูลที่ปราศจากข้อผิดพลาด คือ ไม่มีข้อผิดพลาดหรือการละเว้นการให้ความหมายของปรากฏการณ์และไม่มีข้อผิดพลาดในกระบวนการเลือกและประยุกต์กระบวนการที่ใช้ในการจัดทำข้อมูลที่รายงาน

6.2 ลักษณะเชิงคุณภาพเสริม

ลักษณะเชิงคุณภาพที่เสริมความมีประโยชน์ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและการสื่อความตามจริง ประกอบด้วย การเปรียบเทียบกันได้ การพิสูจน์ยืนยันได้ ความทันเวลา และความเข้าใจได้

6.2.1 การเปรียบเทียบกันได้

การเปรียบเทียบกันได้ (Comparability) จะช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถเปรียบเทียบระหว่างทางเลือกต่าง ๆ โดยสามารถเปรียบเทียบได้กับข้อมูลที่คล้ายกันของกิจการอื่น หรือเปรียบเทียบกับข้อมูลที่คล้ายกันของกิจการเดียวกันแต่ต่างรอบระยะเวลาขึ้น

6.2.2 การพิสูจน์ยืนยันได้

การพิสูจน์ยืนยันได้ (Verifiability) ช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้งบการเงินว่าเป็นการสื่อความตามจริงของปรากฏการณ์เชิงเศรษฐกิจที่กิจการนำเสนอ การพิสูจน์ยืนยันได้หมายความว่าผู้สังเกตการณ์รายต่าง ๆ ที่มีความรอบรู้และมีความเป็นอิสระสามารถได้ข้อสรุปตรงกัน

6.2.3 ความทันเวลา

ความทันเวลา (Timeliness) หมายถึง การมีข้อมูลพร้อมให้ผู้ตัดสินใจทันเวลาที่ข้อมูลสามารถมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ โดยทั่วไป ข้อมูลที่นานวันยิ่งมีประโยชน์น้อยลง แต่ข้อมูลบางอย่างอาจยังถือว่าทันเวลาไปเป็นระยะเวลานานหลังสิ้นรอบระยะเวลารายงาน เช่น ผู้ใช้งบการเงินอาจจำเป็นต้องระบุและประเมินแนวโน้มต่าง ๆ

6.2.4 ความเข้าใจได้

ความเข้าใจได้ (Understandability) หมายถึง การจัดประเภท การกำหนดลักษณะ และการนำเสนอข้อมูลอย่างชัดเจนและกระชับ ข้อมูลที่มีความซับซ้อนและไม่ง่ายต่อความเข้าใจ หากไม่รวมข้อมูลดังกล่าวในรายงานทางการเงินจะทำให้รายงานนั้นง่ายต่อความเข้าใจ แต่รายงานนั้นจะไม่สมบูรณ์และอาจเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดความเข้าใจผิด

6.3 ข้อจำกัดด้านต้นทุนต่อการรายงานทางการเงินที่มีประโยชน์

ต้นทุนเป็นข้อจำกัด (Cost Constraint) ของข้อมูลที่สามารถแสดงด้วยการรายงานทางการเงิน การรายงานข้อมูลทางการเงินมีต้นทุนและประเด็นสำคัญคือ ต้นทุนนั้นต้องคุ้มกับประโยชน์ของการรายงานข้อมูลนั้น กล่าวคือ ผู้ใช้งบการเงินได้รับประโยชน์จากรายงานทางการเงิน แต่ก็ต้องแบกรับภาระต้นทุนในรูปแบบของผลตอบแทนที่ลดลง รวมทั้งต้นทุนการวิเคราะห์และการตีความข้อมูลที่แสดงไว้



7. หลักเกณฑ์ในการรายงานทางการเงิน

ตั้งแต่ในอดีตจนถึงสิ้น พ.ศ. 2553 นั้น ประเทศไทยมีการใช้มาตรฐานการบัญชีและมาตรฐานการรายงานทางการเงินเพียงชุดเดียวสำหรับกิจการทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก โดยมาตรฐานการบัญชีและมาตรฐานการรายงานทางการเงินที่ใช้นั้นอ้างอิงมาจากมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศและมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศซึ่งมีแนวคิดในการใช้มูลค่ายุติธรรมเป็นหลักในการรายงานทางการเงิน ซึ่งก่อให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อนและเกิดต้นทุนที่สูงขึ้นในการรายงานทางการเงินของกิจการขนาดกลางและขนาดเล็ก ซึ่งเป็นกิจการที่มีผู้มีส่วนได้เสียหรือเจ้าของกิจการจำนวนน้อย และส่วนมากจะมีผู้บริหารกิจการกับเจ้าของกิจการเป็นคนคนเดียวกัน จึงเป็นสาเหตุให้คณะกรรมการกำหนดมาตรฐานการบัญชีได้จัดทำ “มาตรฐานการรายงานทางการเงินสำหรับกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะ” (TFRS for NPAEs: Thai Financial Reporting Standard for Non-Publicly Accountable Entities) ขึ้นและบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2554 เป็นต้นมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการนำเสนอข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจของผู้ประกอบการและผู้ใช้งบการเงินอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพซึ่งจะทำให้เพิ่มความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายขึ้น และเพื่อส่งเสริมให้เกิดความสม่ำเสมอและเปรียบเทียบกันได้ของข้อมูลทางการเงินระหว่างกิจการต่าง ๆ ปัจจุบันมาตรฐานการรายงานทางการเงินสำหรับกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะอาจจะถูกยกเลิกไป และจะมีการใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินสำหรับกิจการขนาดกลางและขนาดย่อม (TFRS for SMEs: Thai Financial Reporting Standard for Small and Medium Enterprises) แทน ซึ่งมีรากฐานที่มาจากมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ (IFRS: International Financial Reporting Standard) ฉบับปรับปรุง ค.ศ. 2015 ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการพิจารณาและทบทวนการบังคับใช้ต่อไป

สำหรับกิจการขนาดใหญ่หรือกิจการที่มีส่วนได้เสียสาธารณะ (PAE: Publicly Accountable Entities) เป็นกิจการที่มีหุ้นทุนไม่ว่าจะเป็นหุ้นสามัญหรือหุ้นบุริมสิทธิ หรือหุ้นกู้ ซื้อขายอยู่ในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งมีลักษณะของกิจการเป็นบริษัทมหาชนจำกัด รวมทั้งสถาบันการเงิน บริษัทประกันชีวิต บริษัทประกันวินาศภัย บริษัทหลักทรัพย์ กองทุนรวม เป็นต้น กิจการดังกล่าวเป็นกิจการที่มีผู้มีส่วนได้เสียหรือผู้เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก เช่น มีผู้ถือหุ้นจำนวนมาก และผู้ถือหุ้นบางรายไม่ได้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกิจการโดยตรง จึงจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์อย่างละเอียดในการรายงานทางการเงินเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ถือหุ้นเหล่านั้นหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น ธนาคาร หน่วยงานราชการต่าง ๆ ฯลฯ กฎเกณฑ์ดังกล่าวเรียกว่า

มาตรฐานการบัญชีและมาตรฐานการรายงานทางการเงิน¹ มาตรฐานการบัญชีและมาตรฐานการรายงานทางการเงินของประเทศไทยปัจจุบันได้ปรับปรุงตามมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศและมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศของปีก่อน และมีผลบังคับใช้ภายใน 1 ปี นับจากวันถือปฏิบัติของมาตรฐานการบัญชีและมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 1) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 1 เรื่อง การนำเสนอการเงิน
- 2) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 2 เรื่อง สินค้าคงเหลือ
- 3) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 7 เรื่อง งบกระแสเงินสด
- 4) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 8 เรื่อง นโยบายการบัญชี การเปลี่ยนแปลงประมาณการทางบัญชีและข้อผิดพลาด
- 5) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 10 เรื่อง เหตุการณ์ภายหลังรอบระยะเวลารายงาน
- 6) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 12 เรื่อง ภาษีเงินได้
- 7) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 16 เรื่อง ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์
- 8) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 19 เรื่อง ผลประโยชน์ของพนักงาน
- 9) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 20 เรื่อง การบัญชีสำหรับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลและการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับความช่วยเหลือจากรัฐบาล
- 10) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 21 เรื่อง ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ
- 11) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 23 เรื่อง ต้นทุนการกู้ยืม
- 12) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 24 เรื่อง การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลหรือกิจการที่เกี่ยวข้องกัน
- 13) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 26 เรื่อง การบัญชีและการรายงานโครงการผลประโยชน์เมื่อออกจากงาน
- 14) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 27 เรื่อง งบการเงินเฉพาะกิจการ
- 15) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 28 เรื่อง เงินลงทุนในบริษัทร่วมและการร่วมค้า

¹ คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standards Committee: IASC) ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2516 ได้ออกมาตรฐานการบัญชี คือ International Accounting Standard (IAS) จนถึงฉบับที่ 41 ประเทศไทยใช้ชื่อตาม IAS โดยเรียกเป็น “มาตรฐานการบัญชี” ต่อมา พ.ศ. 2544 คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น International Accounting Standards Board (IASB) และเปลี่ยนชื่อเรียกจากมาตรฐานการบัญชี หรือ International Accounting Standard เป็นมาตรฐานการรายงานทางการเงิน หรือ International Financial Reporting Standard (IFRS) ดังนั้น มาตรฐานที่ออกใหม่ในปัจจุบันจึงเรียกชื่อแต่เพียงมาตรฐานการรายงานทางการเงินเท่านั้น

- 16) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 29 เรื่อง การรายงานทางการเงินในสภาพเศรษฐกิจที่เงินเฟ้อรุนแรง
- 17) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 32 เรื่อง การแสดงรายการเครื่องมือทางการเงิน
- 18) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 33 เรื่อง กำไรต่อหุ้น
- 19) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 34 เรื่อง งบการเงินระหว่างกาล
- 20) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 36 เรื่อง การด้อยค่าของสินทรัพย์
- 21) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 37 เรื่อง ประมาณการหนี้สิน หนี้สินอาจเกิดขึ้น และสินทรัพย์อาจเกิดขึ้น
- 22) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 38 เรื่อง สินทรัพย์ไม่มีตัวตน
- 23) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 40 เรื่อง อสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุน
- 24) มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 41 เรื่อง เกษตรกรรม
- 25) มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 1 เรื่อง การนำมาตรฐานการรายงานทางการเงินมาใช้เป็นครั้งแรก
- 26) มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 2 เรื่อง การจ่ายโดยใช้หุ้นเป็นเกณฑ์
- 27) มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 3 เรื่อง การรวมธุรกิจ
- 28) มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 4 เรื่อง สัญญาประกันภัย
- 29) มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 5 เรื่อง สินทรัพย์ไม่หมุนเวียนที่ถือไว้เพื่อขายและการดำเนินงานที่ยกเลิก
- 30) มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 6 เรื่อง การสำรวจและประเมินค่าแหล่งทรัพยากรแร่
- 31) มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 7 เรื่อง การเปิดเผยข้อมูลเครื่องมือทางการเงิน
- 32) มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 8 เรื่อง ส่วนงานดำเนินงาน
- 33) มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 9 เรื่อง เครื่องมือทางการเงิน
- 34) มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 10 เรื่อง งบการเงินรวม
- 35) มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 11 เรื่อง การร่วมกิจการ
- 36) มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 12 เรื่อง การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับส่วนได้เสียในกิจการอื่น
- 37) มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 13 เรื่อง การวัดมูลค่ายุติธรรม
- 38) มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 14 เรื่อง รายการที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลรอดัดบัญชี
- 39) มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 15 เรื่อง รายได้จากสัญญาที่ทำกับลูกค้า
- 40) มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 16 เรื่อง สัญญาเช่า

รวมถึงกรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงินฉบับปรับปรุงใหม่ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2564 เป็นต้นไป นอกจากนี้ยังมีร่างมาตรฐานการรายงานทางการเงินที่สำคัญที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของสภาวิชาชีพบัญชีคือ มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ฉบับที่ 17 เรื่อง สัญญาประกันภัย ซึ่งคาดว่าจะมีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2566



8. สรุป

การบัญชีเป็นระบบการวัดมูลค่าและการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางธุรกิจ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ใช้ข้อมูลทางบัญชีสามารถประเมินโอกาสทางธุรกิจต่อไปได้ การรายงานข้อมูลทางบัญชีจึงต้องมีหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมประกอบด้วย กรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน มาตรฐานการบัญชี และมาตรฐานการรายงานทางการเงิน

2 สมการบัญชีและงบการเงิน



1. สมการบัญชี

จากระบบบัญชีคู่ทำให้เกิดเป็นสมการบัญชี (Accounting Equation) โดยปกติสมการต่าง ๆ จะมี 2 ด้านคือด้านซ้ายและด้านขวา และยอดรวมของทั้ง 2 ด้านจะต้องเท่ากัน สมการบัญชีก็มีลักษณะเป็นเช่นนั้น กล่าวคือ ด้านซ้ายจะแสดงสิ่งที่กิจการมีอยู่ เรียกว่า “สินทรัพย์” ส่วนด้านขวาแสดงถึงผู้เป็นเจ้าของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น เรียกว่า “หนี้สินและส่วนของผู้เจ้าของ” ผู้เป็นเจ้าของประกอบด้วยบุคคล 2 กลุ่มคือ เจ้าหนี้และเจ้าของกิจการนั่นเอง สมการบัญชีสามารถแสดงได้ดังนี้

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ส่วนของผู้เจ้าของ}$$

สมการบัญชีทางด้านซ้ายจะแสดงถึงทรัพยากรที่กิจการมีอยู่ ส่วนด้านขวาจะแสดงถึงสิทธิเรียกร้องที่มีต่อทรัพยากรเหล่านั้น ทั้งนี้ สมการบัญชียังถูกใช้เป็นหลักในการจัดทำรายงานทางการเงินที่สำคัญ คือ งบแสดงฐานะการเงินของกิจการ อนึ่ง รายงานทางการเงินหรืองบการเงินของกิจการนั้น ประกอบด้วย งบแสดงฐานะการเงิน งบกำไรขาดทุนหรืองบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จ งบแสดงการเปลี่ยนแปลงส่วนของผู้เจ้าของ งบกระแสเงินสด และหมายเหตุประกอบงบการเงิน ซึ่งรายละเอียดของงบการเงินต่าง ๆ นี้ จะได้อธิบายถึงต่อไป

จากงบแสดงฐานะการเงินของบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) ประจำปี 2559 นั้น พบว่า ณ วันสิ้นปี 2559 กิจการมีสินทรัพย์ทั้งสิ้น 283,123 ล้านบาท หนี้สิน 249,535 ล้านบาท และส่วนของเจ้าของ (ส่วนของผู้ถือหุ้น) 33,588 ล้านบาท ซึ่งแสดงในรูปสมการบัญชีได้ดังนี้

$$283,123 = 249,535 + 33,588 \quad (\text{หน่วย : ล้านบาท})$$

สมการบัญชีจะแสดงฐานะการเงินของกิจการ ซึ่งในแต่ละวันนั้นกิจการจะมีฐานะการเงิน หรือความมั่งคั่งร่ำรวยที่แตกต่างกันไป จึงต้องมีการระบุวันที่สำหรับฐานะการเงินของกิจการให้ชัดเจนด้วย ดังตัวอย่างสมการบัญชีของกิจการข้างต้นนี้ เป็นสมการบัญชี ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2559



2. สินทรัพย์

กรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงินได้ให้ความหมายของสินทรัพย์ (Asset) ว่า “สินทรัพย์คือ ทรัพยากรเชิงเศรษฐกิจในปัจจุบันที่กิจการควบคุมซึ่งเป็นผลของเหตุการณ์ในอดีต” ทรัพยากรเชิงเศรษฐกิจคือ สิทธิที่มีความเป็นไปได้เพื่อการผลิตประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ ซึ่งมีหลายรูปแบบ เช่น สิทธิในการรับเงินสด สินค้าหรือบริการ สิทธิในการแลกเปลี่ยนทรัพยากรเชิงเศรษฐกิจกับกิจการอื่นด้วยเงื่อนไขที่เป็นประโยชน์ สิทธิรับประโยชน์จากภาระผูกพันของกิจการอื่น รวมถึงสิทธิเหนือวัตถุทางกายภาพ และสิทธิใช้ทรัพย์สินทางปัญญา

จะเห็นว่าตามความหมายของสินทรัพย์นั้น สามารถสรุปได้ว่า สินทรัพย์คือ ทรัพยากรหรือสิ่งใดก็ตามที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกิจการได้ ตัวอย่างเช่น เงินสด กิจการสามารถใช้ประโยชน์จากเงินสดในการดำเนินงาน ซื้อขายสินค้าหรือให้บริการต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ เงินสดที่กิจการมีเก็บอยู่ แต่ยังไม่ได้ถูกใช้นั้น สามารถก่อให้เกิดประโยชน์ได้ในรูปของดอกเบี้ย หากกิจการนำเงินสดนั้นไปฝากธนาคาร หรือกิจการสามารถใช้เงินสดไปลงทุนในโครงการลงทุนต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดผลตอบแทนกลับสู่กิจการในอนาคต จะเห็นว่าเงินสดนั้นสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกิจการได้ จึงถือว่า “เงินสด” เป็น “สินทรัพย์”

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ ที่ดิน กิจการสามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินได้โดยใช้สร้างอาคารหรือโรงงานเพื่อใช้ในการดำเนินธุรกิจ ที่ดินยังสามารถให้ประโยชน์ต่อกิจการได้จากการที่กิจการนำที่ดินไปให้ผู้อื่นเช่า นอกจากนี้ กิจการยังได้รับประโยชน์จากส่วนต่างของราคาขายกับราคาซื้อ เมื่อกิจการขายที่ดินดังกล่าว จะเห็นว่าที่ดินนั้นสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกิจการ จึงถือได้ว่า “ที่ดิน” เป็น “สินทรัพย์”

ตัวอย่างสุดท้ายคือ ลิขสิทธิ์ ซึ่งเป็นสิทธิตามกฎหมายของผู้ประพันธ์วรรณกรรมหรือศิลปกรรมที่จะคุ้มครองงานเขียน บทเพลง ภาพวาด เป็นต้น มิให้ถูกลอกเลียนแบบได้ ลิขสิทธิ์จึงถือได้ว่าเป็นประโยชน์

ต่อกิจการและถือว่าเป็น “สินทรัพย์” ทั้งนี้ ลิขสิทธิ์ เป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน จึงสามารถสรุปได้ว่าการมีตัวตน จำต้องได้ และการเป็นสินทรัพย์นั้นไม่เกี่ยวข้องกัน สิ่งที่ไม่มีตัวตนก็สามารถก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกิจการได้ จึงถือว่าเป็น “สินทรัพย์” ด้วย ในทางบัญชีจึงเรียกสิ่งเหล่านี้ว่า “สินทรัพย์ไม่มีตัวตน”

การแสดงรายการสินทรัพย์ในงบแสดงฐานะการเงินนั้นจะแยกเป็น 2 กลุ่มคือ สินทรัพย์หมุนเวียน และสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน โดยที่สินทรัพย์หมุนเวียน (Current Assets) เป็นสินทรัพย์ที่กิจการคาดว่าจะได้รับประโยชน์ หรือตั้งใจจะขายหรือใช้ภายในรอบระยะเวลาการดำเนินงานตามปกติของกิจการหรือภายใน 12 เดือนนับจากวันที่ที่ระบุในงบแสดงฐานะการเงิน ส่วนสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน (Non-Current Assets) คือสินทรัพย์ที่ไม่ได้ถูกจัดประเภทเป็นสินทรัพย์หมุนเวียน ให้ถือเป็นสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน กล่าวคือ สินทรัพย์ไม่หมุนเวียนเป็นสินทรัพย์ที่กิจการคาดว่าจะได้รับประโยชน์เกินกว่า 1 ปี นับจากวันที่ในงบแสดงฐานะการเงิน

ตัวอย่างของสินทรัพย์หมุนเวียนในงบแสดงฐานะการเงินของกิจการนั้น อาจประกอบด้วยรายการดังต่อไปนี้

เงินสด (ธนบัตรและเหรียญกษาปณ์)

เงินฝากธนาคาร (บัญชีกระแสรายวัน บัญชีออมทรัพย์ และบัญชีเงินฝากประจำ)

เงินลงทุนระยะสั้น (เงินลงทุนในตราสารทุน ได้แก่ หุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิ หรือตราสารหนี้ ได้แก่ หุ้นกู้ โดยคาดว่าจะขายตราสารดังกล่าวไปในระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี)

ลูกหนี้การค้า (รายได้ค้างรับจากการขายสินค้าหรือให้บริการเป็นเงินเชื่อ)

สินค้าคงเหลือ (ของที่มีไว้ขายให้ลูกค้าในการดำเนินงานตามปกติของกิจการ)

วัสดุสิ้นเปลือง/วัสดุสำนักงาน (วัสดุที่ใช้แล้วหมดไป เช่น ถุงพลาสติกสำหรับขายสินค้า น้ำยาล้างจาน ปากกา ดินสอ กระดาษสำหรับเครื่องถ่ายเอกสาร ฯลฯ)

รายได้ค้างรับ (รายได้อื่นของกิจการที่เกิดขึ้นแล้ว แต่ยังไม่ได้รับเป็นเงินสด เช่น ดอกเบี้ยค้างรับ ค่าเช่าค้างรับ ฯลฯ)

ค่าใช้จ่ายจ่ายล่วงหน้า (จำนวนเงินที่กิจการจ่ายเงินสดไปล่วงหน้าแล้ว แต่ยังไม่ได้รับประโยชน์ในรอบระยะเวลาบัญชีปัจจุบัน)

ตัวอย่างของสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนในงบแสดงฐานะการเงินของกิจการนั้น อาจประกอบด้วยรายการดังต่อไปนี้

ที่ดิน

อาคารสำนักงาน/อาคารโรงงาน/คลังสินค้า

อุปกรณ์สำนักงาน/คอมพิวเตอร์

ยานพาหนะ

เครื่องจักร

เฟอร์นิเจอร์/เครื่องตกแต่ง

เงินลงทุนระยะยาว (เงินลงทุนในตราสารทุน ได้แก่ หุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิ หรือตราสารหนี้ ได้แก่ หุ้นกู้ โดยคาดว่าจะถือตราสารดังกล่าวไว้เกินกว่า 1 ปี)

ลิขสิทธิ์ (สิทธิตามกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับทรัพย์สิน งานศิลปะ เป็นต้น)

สิทธิบัตร (สิทธิตามกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับสิ่งประดิษฐ์ สูตรการผลิต เป็นต้น)

เครื่องหมายการค้า

ค่าความนิยม (ประโยชน์ที่ได้รับจากการรวมธุรกิจ)



3. หนี้สิน

กรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงินได้ให้ความหมายของหนี้สิน (Liability) ไว้ว่า หนี้สิน คือ ภาระผูกพันในปัจจุบันของกิจการให้โอนทรัพยากรเชิงเศรษฐกิจซึ่งเป็นผลของเหตุการณ์ในอดีต ภาระผูกพันเป็นหน้าที่หรือความรับผิดชอบที่กิจการไม่สามารถในทางปฏิบัติที่จะหลีกเลี่ยงได้ ภาระผูกพันเป็นภาระต่ออีกฝ่ายหรือหลายฝ่ายก่อให้เกิดการโอนทรัพยากรเชิงเศรษฐกิจ ทำให้อีกฝ่ายหรือหลายฝ่ายมีสิทธิได้รับทรัพยากรนั้นในลักษณะของการจ่ายเงินสด การส่งมอบสินค้าหรือบริการ การแลกเปลี่ยนทรัพยากรเชิงเศรษฐกิจด้วยเงื่อนไขที่ทำให้กิจการเสียเปรียบ ฯลฯ

การแสดงรายการหนี้สินในงบแสดงฐานะการเงินนั้นจะแยกเป็น 2 กลุ่มคือ หนี้สินหมุนเวียนและหนี้สินไม่หมุนเวียน โดยที่หนี้สินหมุนเวียน (Current Liabilities) เป็นภาระผูกพันที่กิจการคาดว่าจะมีการชำระภายในรอบระยะเวลาดำเนินงานตามปกติของกิจการ หรือภายใน 12 เดือนนับจากวันที่ที่ระบุในงบแสดงฐานะการเงิน หรือหนี้สินที่กิจการถือไว้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้า หรือหนี้สินที่กิจการไม่สามารถเลื่อนเวลาชำระหนี้ออกไปเกินกว่า 12 เดือนนับจากวันที่ในงบการเงินได้ ส่วนหนี้สินไม่หมุนเวียน (Non-Current Liabilities) คือรายการหนี้สินที่ไม่ถูกจัดประเภทเป็นหนี้สินหมุนเวียน ให้ถือเป็นหนี้สินไม่หมุนเวียน (Noncurrent Liabilities) ในงบแสดงฐานะการเงิน

ตัวอย่างของหนี้สินหมุนเวียนในงบแสดงฐานะการเงินของกิจการ อาจประกอบด้วยรายการดังต่อไปนี้

เงินเบิกเกินบัญชี (จำนวนเงินที่ธนาคารจ่ายชำระแทนผู้ฝากเงินบัญชีกระแสรายวัน โดยผู้ฝากเงินจะต้องชำระคืนเงินให้ธนาคารพร้อมทั้งดอกเบี้ยตามข้อตกลง)

เงินกู้ระยะสั้น (การกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินที่มีกำหนดชำระคืนไม่เกิน 1 ปีนับจากวันที่ในงบแสดงฐานะการเงิน)

เจ้าหนี้การค้า (การค้าชำระจากการซื้อสินค้าหรือบริการเป็นเงินเชื่อ)

ตัวเงินจ่าย (เอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรแสดงภาระผูกพันทั้งจำนวนเงินต้นและอัตราดอกเบี้ยที่เกี่ยวข้อง เช่น ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน)

รายได้รับล่วงหน้า (เงินสดที่กิจการได้รับจากลูกค้า ก่อนที่จะส่งมอบสินค้าหรือบริการในรอบระยะเวลาบัญชีปัจจุบัน)

ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย (ค่าใช้จ่ายที่กิจการได้รับประโยชน์แล้ว แต่ยังไม่ได้ชำระเป็นเงินสด)

ตัวอย่างของหนี้สินไม่หมุนเวียนในงบแสดงฐานะการเงินของกิจการ อาจประกอบด้วยรายการดังต่อไปนี้

เงินกู้ระยะยาว (การกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินที่มีกำหนดชำระคืนเกินกว่า 1 ปีนับจากวันที่ในงบแสดงฐานะการเงิน)

หุ้นกู้ (ตราสารทางการเงินที่ผู้ถือมีฐานะเป็นเจ้าหนี้ของกิจการ)



4. ส่วนของเจ้าของ

กรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงินได้ให้ความหมายของส่วนของผู้ถือหุ้น (Equity) ไว้ดังนี้ ส่วนของผู้ถือหุ้น หมายถึง ส่วนได้เสียคงเหลือในสินทรัพย์ของกิจการหลังจากหักหนี้สินทั้งหมดของกิจการ หรืออธิบายโดยง่ายว่า ส่วนของผู้ถือหุ้น หมายถึง สินทรัพย์ลบด้วยหนี้สิน ซึ่งการให้ความหมายของส่วนของผู้ถือหุ้นในลักษณะนี้เนื่องจากกรอบแนวคิดในการรายงานทางการเงินได้ให้ความหมายของสินทรัพย์และหนี้สินไว้อย่างชัดเจนแล้ว ดังนั้น สิ่งที่เหลืออยู่จากการนำสินทรัพย์ลบด้วยหนี้สินจึงเป็น “ส่วนของผู้ถือหุ้น”

ส่วนของผู้ถือหุ้น หรืออาจเรียกว่า “ส่วนทุน” จะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประเภทของกิจการไม่ว่าจะเป็นกิจการเจ้าของคนเดียว ห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทจำกัด

กิจการที่มีเจ้าของคนเดียวอาจแสดงส่วนของผู้ถือหุ้นภายใต้ชื่อบัญชีทุนของผู้เป็นเจ้าของคนนั้น เช่น กิจการของนายสมควร จะใช้ชื่อบัญชีสำหรับส่วนของผู้ถือหุ้นว่า “ทุน-นายสมควร” ฯลฯ บัญชีนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงเริ่มจากการลงทุนในกิจการโดยนายสมควร และจะมียอดคงเหลือเพิ่มขึ้นหรือลดลงใน

แต่ละปีตามจำนวนกำไรสุทธิหรือขาดทุนสุทธิ (ตามลำดับ) และมียอดคงเหลือลดลงด้วยการ “ถอนใช้ส่วนตัว” โดยนายสมควร

กิจการที่เป็นห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทจำกัด จะมีการจำแนกประเภทของส่วนของเจ้าของเป็น 2 กลุ่ม คือ ทุนที่เกิดจากการลงทุนโดยเจ้าของ และทุนที่เกิดจากการดำเนินงานของกิจการ

สำหรับห้างหุ้นส่วน ส่วนของเจ้าของจะประกอบด้วยทุนของผู้เป็นหุ้นส่วนแต่ละคน และกำไรสะสมซึ่งก็คือกำไรสุทธิในแต่ละปีนำมารวมกันและเป็นส่วนที่ยังไม่ได้แบ่งให้กับผู้เป็นหุ้นส่วนแต่ละคน แต่สำหรับบริษัทจำกัดนั้น ส่วนของผู้ถือหุ้นจะประกอบด้วย 2 ส่วนหลักคือ ทุนที่เกิดจากการลงทุนโดยผู้ถือหุ้น ได้แก่ ทุนหุ้นสามัญและส่วนเกินมูลค่าหุ้น กับทุนที่เกิดจากการดำเนินงานซึ่งเรียกว่า กำไรสะสม

กำไรสะสม (Retained Earnings) คือกำไรสุทธิที่กิจการดำเนินงานได้ในแต่ละปี หรือแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีนำมารวมกัน การเปลี่ยนแปลงของกำไรสะสมนั้นจะเพิ่มขึ้น (ลดลง) จากการที่กิจการมีกำไรสุทธิ (ขาดทุนสุทธิ) ในปีนั้น และจะลดลงจากการที่กิจการจ่ายเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้น ดังนั้นจึงสามารถสรุปเป็นความสัมพันธ์ของกำไรสะสมต้นงวดและกำไรสะสมปลายงวดได้ดังนี้

$$\text{กำไรสะสมต้นงวด} + \text{กำไรสุทธิ} - \text{เงินปันผลจ่าย} = \text{กำไรสะสมปลายงวด}$$

กำไรสุทธิเกิดจากการสรุปผลการดำเนินงานของกิจการในรอบระยะเวลาบัญชีหรือใน 1 ปีที่ผ่านมา โดยคำนวณจากรายได้หักด้วยค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในรอบปีนั้น ๆ ซึ่งจะแสดงอยู่ในรายงานทางการเงินที่มีชื่อว่า “งบกำไรขาดทุน” หากในรอบระยะเวลาดำเนินงานหนึ่ง ๆ กิจการมีรายได้มากกว่าค่าใช้จ่าย ผลต่างจะเรียกว่า “กำไรสุทธิ” ในทางตรงกันข้าม หากกิจการมีรายได้น้อยกว่าค่าใช้จ่าย ผลต่างจะเรียกว่า “ขาดทุนสุทธิ”